

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 481/2012-27

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 14. februára 2013 v senáte zloženom z predsedu Lajosa Mészárosa a zo sudcov Juraja Horvátha a Sergeja Kohuta prerokoval sťažnosť Ing. M. K., B., a J. N., B., zastúpených advokátkou JUDr. E. L., B., vo veci namietaného porušenia základných práv podľa čl. 13 ods. 1, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky v spojení s čl. 1 ods. 1 a čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení s čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 58/2012 z 28. augusta 2012 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Ing. M. K. a J. N. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru

o ochrane ľudských práv a základných slobôd, základné právo na vlastníctvo podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na majetok podľa čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 58/2012 z 28. augusta 2012 porušené boli.

2. Zrušuje uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 58/2012 z 28. augusta 2012 a vec vracia Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.

3. Ing. M. K. a J. N. priznáva náhradu trov právneho zastúpenia v sume 476,08 € (slovom štyristosedemdesiatšesť eur a osem centov), ktorú je Najvyšší súd Slovenskej republiky povinný vyplatiť advokátke JUDr. E. L., B., do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Vo zvyšnej časti sťažnosti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 28. septembra 2012 doručená sťažnosť Ing. M. K., B., a J. N., B. (ďalej len „sťažovatelia“), ktorou namietali porušenie svojich základných práv a slobôd podľa čl. 13 ods. 1, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) v spojení s čl. 1 ods. 1 a čl. 2 ods. 2 ústavy, práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) v spojení s čl. 20 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) postupom a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 3 Cdo 58/2012 z 28. augusta 2012 (ďalej aj „napadnuté rozhodnutie“). Sťažovatelia žiadali vydať nález, ktorým ústavný súd takto rozhodne:

„1. Základné práva Ing. M. K. a J. N., garantované čl. 13 ods. 1, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3, čl. 48 ods. 1 ústavy samostatne aj v spojení s čl. 1 ods. 1 a čl. 2 ods. 2 ústavy, čl. 6 ods. 1 dohovoru, v spojení s čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 ods. 1 Protokolu č. 1 k dohovoru, postupom a uznesením Najvyššieho súdu SR z 28. 8. 2012, sp. zn. 3 Cdo 58/2012, porušené boli.

2. Zrušuje uznesenie najvyššieho súdu z 28. 8. 2012, sp. zn. 3 Cdo 58/2012.

3. Najvyšší súd SR je povinný uhradiť sťažovateľom trovy právneho zastúpenia v sume 494,40 EUR, a to na účet ich právnej zástupkyne JUDr. E. E., č. ú... B., v lehote do 2 mesiacov.“

Zároveň sťažovatelia navrhli ústavnému súdu odložiť vykonateľnosť napadnutého rozhodnutia.

Sťažovatelia v sťažnosti podanej ústavnému súdu uviedli:

«... Krajský súd v Bratislave rozsudkom z 13. 10. 2011, sp. zn. 3 Co 2/2010, zmenil rozsudok okresného súdu tak, že určil, že sťažovatelia sú v podieloch po 1/2 podielovými spoluvlastníkmi parc. č. 221/1 - zast. plocha a nádvoria o výmere 580 m², kat. úz. S., zapísanej na liste vlastníctva č. 9598 a rozhodol o náhrade trov konania.

... Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podala žalovaná dovolanie, v ktorom zároveň navrhla, aby dovolací súd odložil jeho vykonateľnosť.

... Najvyšší súd uznesením z 28. 8. 2012, sp. zn. 3 Cdo 58/2012, odložil vykonateľnosť rozsudku odvolacieho súdu, ktorým

a/ bol zmenený rozsudok okresného súdu tak, že určil, že sťažovatelia sú v podieloch po 1/2 podielovými spoluvlastníkmi parcely č. 221/1 - zast. plocha a nádvoria vo výmere 580 m² a bolo rozhodnuté o trovách konania,

b/ s odôvodnením, že podľa jeho názoru ust. § 243 OSP možno odložiť vykonateľnosť aj určovacích rozsudkov, teda vykonateľných momentom právoplatnosti, čo sa už vyskytlo aj v rozhodovacej praxi najvyššieho súdu a že keď doterajší priebeh dovolacieho konania ničím predbežne nevyklučuje, že dovolateľka môže byť v konaní úspešná, bez dočasného odloženia vykonateľnosti napadnutého rozsudku, by mohlo dôjsť k ujme žalovanej, prevyšujúcej ujmu na opačnej strane. ...

... Judikatúra ústavného súdu pravidlo neprípustnosti sťažnosti proti uzneseniam procesnej povahy neabsolutizuje a pripúšťa z nej výnimky za podmienky, že tieto sú spôsobilé bezprostredne a citelne zasiahnuť do základných práv sťažovateľa a ktoré tvorí určitú „samostatne“ uzavretú súčasť konania, hoci konanie vo veci samej doteraz neskončilo /porov. II. ÚS 105/09, I. ÚS 327/2010 ap./.

... Medzi tieto prípady je potrebné podľa nás zahrnúť aj uznesenie najvyššieho súdu o odložení vykonateľnosti právoplatného rozsudku podľa ust. § 243 OSP; ak totiž takéto rozhodnutie dovolacieho súdu bude vecne nesprávne, vždy ním budú porušené ústavou garantované práva na spravodlivý proces, či na zákonného sudcu, právnu istotu a pod. /porov. I. ÚS 327/2010 ap./.

... Preto môžeme konštatovať, že v tejto veci je ústavná sťažnosť prípustná, takže v ďalšom kroku by mal byť ústavný súd oprávnený skúmať porušenie namietaných základných práv sťažovateľov, na ktoré poukazujeme v ďalšej časti. ...

... Ústavný súd by mal zasiahnuť do rozhodovacej činnosti všeobecných súdov vždy, ak boli právoplatným rozhodnutím tohto súdu porušené základné práva a slobody sťažovateľa, chránené ústavným poriadkom Slovenskej republiky, pretože základné práva a slobody vymedzujú nielen rámec normatívneho obsahu aplikovaných právnych noriem, ale tiež aj rámec ich ústavne konformnej interpretácie a aplikácie; o túto situáciu ide aj v našej veci, keď;

a/ ústavný súd zistí v postupe všeobecného súdu prvok ľubovôle, či arbitrárnosti alebo interpretácia predpisov všeobecným súdom je natoľko extrémna, že vybočuje z medzí ústavnosti. Tak je aj v prípade, ak všeobecný súd interpretuje určité zákonné ustanovenie natoľko extenzívne, že tým založí povinnosť jednotlivcovi konať nad rozsah zákona, čím dochádza k porušeniu čl. 13 ods. 1 ústavy. Toto ustanovenie má dve dimenzie, pričom tá prvá spresňuje dopad ustanovenia čl. 2 ods. 2 ústavy na individuálne osoby, a tá druhá predstavuje štrukturálny princíp demokratického a právneho štátu, podľa ktorého možno štátnu moc uplatňovať len v prípadoch a medziach ustanovených zákonom, a to spôsobom, ktorý zákon ustanoví. Rovnako tak ustanovovanie povinností súdom je limitované zákonom pri súčasnom zachovávaní základných práv a slobôd. O ľubovôľu ide aj v prípade, keď všeobecný súd si nesplní povinnosť svoje rozhodnutie v príslušnom ohľade riadne, t. j. adekvátne, racionálne a logicky odôvodniť, ďalej v prípade, že rozhodnutie vykazuje

extrémny nesúlad medzi právnymi závermi a vykonanými dôkazmi a z nich vyvodenými skutkovými závermi a ďalej potom v prípade, ak je výklad a použitie „jednoduchého“ práva v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti /napr. v dôsledku prepriateho formalizmu ap./.

b/ Rozhodnutia všeobecných súdov vo veciach osobného stavu [§ 80 písm. a/ OSP] alebo o určovacej žalobe podľa § 80 písm. c/ OSP sú vykonateľné dňom nadobudnutia ich právoplatnosti. Preto osoby a orgány, na ktoré sa vzťahujú subjektívne medze právoplatnosti, sú povinné tieto rozhodnutia rešpektovať a spravovať sa nimi. Štátna moc teda garantuje, že obsah týchto rozhodnutí bude realizovaný; predstavujú podklad pre zápis do verejnoprávnych evidencií /matričných kníh, katastra nehnuteľností ap./.

Tento nesporný záver, že odklad vykonateľnosti neprichádza do úvahy pri deklaratórnych rozhodnutiach, znejúcich na určenie práva alebo právneho vzťahu, vyplýva zo všetkých relevantných doktrinárnych stanovísk - vid' napr. J. Mazák a kol.: Základy obč. procesného práva, tretie, podstatne prepracované a doplnené vydanie, 2007, str. 371, či A. Winterová a kol.: Civilní právo procesní, 6. aktualizované a doplnené vydání, Linde Praha, 2011, str. 297, alebo F. Štajgr a kol.: Učebnice obč. procesného práva, Osveta Bratislava, 1959, s. 333 ap. - ktoré bez akýchkoľvek problémov akceptovala aj súdna prax tým, že do r. 2012 - neexistovalo žiadne publikované rozhodnutie podobného charakteru, než predmetné uznesenie, aj keď dovolací súd nevydával uznesenie o zamietnutí návrhu na odloženie vykonateľnosti rozhodnutia - opäť porov. Bureš-Drápal-Mazanec; OSŘ, komentář, 1997, str. 707, alebo David-Ištvánek-Javůrková-Kasíková-Lavický a kol.: Občanský soudní řád, komentář, I. díl, Wolters Kluwer, 2009, str. 747, či R 55/1996, alebo rozhodnutie NS SR uverejnené v časopise Zo súdnej praxe pod č. 24/1997 ap.

Záver dovolacieho súdu, ktorý najprv vychádzal z vyššie uvedených stanovísk - vid' str. 3, prvý a druhý odsek napadnutého uznesenia - toto zrazu cez ust. § 243 OSP zmenil tak, že mu umožňuje odložiť vykonateľnosť všetkých rozhodnutí, teda aj určovacích /statusových/, naviac, ak sa podobné rozhodnutia už v praxi najvyššieho súdu vyskytli, ale bez toho, že by túto aplikáciu vybudoval na serióznom, racionálnom, logickom a presvedčivom odôvodnení, ktorým by bol reagoval na podstatu rozdielu medzi ust. § 161 ods. 1 a 2 OSP, na ktorý poukázali vo vyjadrení aj sťažovatelia.

Preto tento záver dovolacieho súdu, že mohol odložiť aj deklaratórny rozsudok odvolacieho súdu, treba považovať sa objektívne neakceptovateľný, a teda zjavne svojvoľný a tým aj z ústavného pohľadu neudržateľný. ...

... najvyšší súd prihliadal iba na záujmy dovolateľa, keď zároveň absolútne opomenul reštitučné záujmy sťažovateľov nesprávnou aplikáciou konkurencie noriem jednoduchého práva, čím porušil aj princíp rovnosti účastníkov podľa § 18 OSP, čo má z ústavnoprávneho hľadiska dosah na porušenie čl. 47 ods. 3 ústavy. ...

... Zároveň navrhujeme odložiť vykonateľnosť napadnutého uznesenia najvyššieho súdu z 28. 8. 2012, sp. zn. 3 Cdo 58/2012, pretože môže mať pre sťažovateľov nezvratné dôsledky, vylučujúce aj reparačné či satisfakčné funkcie právnej zodpovednosti dovolateľa, voči ktorému stratilo účinnosť predbežné opatrenie právoplatným skončením sporu, ktoré mu zakazovalo scudziť majetok, o ktorý sa vedie spor od r. 1991 a potom od r. 2002 a v osobách sťažovateľov ide o osoby staršieho veku /nad 80 rokov/, ktoré sa po 40 ročnom šikanovaní bývalým režimom, len veľmi komplikovane a ťažko dostávajú k svojmu majetku, o ktorý neoprávnene prišli pred r. 1990.»

Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 481/2012-12 z 8. novembra 2012 sťažnosť sťažovateľov prijal na ďalšie konanie a odložil vykonateľnosť uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 3 Cdo 58/2012 z 28. augusta 2012 až do rozhodnutia vo veci samej.

Najvyšší súd sa k sťažnosti sťažovateľov vyjadril podaním č. k. KP 4/2012-73 z 11. januára 2013. Navrhol sťažnosti nevyhovieť, poukázal na znenie ustanovenia § 243 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“) a zdôraznil, že toto ustanovenie nešpecifikuje podmienky, za ktorých môže byť odložená vykonateľnosť rozhodnutia odvolacieho súdu, a teda ponecháva takéto rozhodnutie na úvahe súdu. Napadnuté rozhodnutie bolo vydané v súlade s § 243 OSP, najvyšší súd pri vydaní tohto rozhodnutia *„vychádzal aj zo svojej súdnej praxe, na ktorú aj v odôvodnení poukázal (str. 3). Je treba pripomenúť, že rozhodnutie o odklade vykonateľnosti je rozhodnutím, ktoré iba dočasne upravuje pomery účastníkov, a to tak, aby sa v prípade zrušenia právoplatného a vykonateľného rozsudku predišlo komplikáciám pri následnej reparácii vzťahov, na ktoré odkazuje najvyšší súd v odôvodnení na strane 4 – 5. Vzhľadom na povahu a účel uznesenia*

o odklade vykonateľnosti – ide o rozhodnutie dočasnej a predbežnej povahy – obsahuje uznesenie najvyššieho súdu všetky zákonom predpísané náležitosti a nemôže byť považované za svojvoľné alebo zjavne neodôvodnené, resp. za také, ktoré by popieralo zmysel práva na súdnu ochranu. Najvyšší súd v odôvodnení svojho uznesenia iba konštatoval, že nie je možné s istotou vylúčiť úspech dovolateľa v konaní (rovnako ako nie je možné vylúčiť úspech protistrany). V skutočnosti ani neexistuje iný dôvod odkladu vykonateľnosti rozhodnutia podľa § 243 O. s. p., aký bol uvedený v napadnutom uznesení najvyššieho súdu.“. Najvyšší súd súčasne uviedol, že súhlasí s upustením od ústneho pojednávania.

Sťažovatelia podaním zo 17. decembra 2012 rovnako uviedli, že súhlasia s upustením od ústneho pojednávania.

Ústavný súd podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý proces.

II.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 1 ods. 1 ústavy Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.

Podľa čl. 2 ods. 2 ústavy štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Podľa čl. 13 ods. 1 ústavy povinnosti možno ukladať

a) zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd,

b) medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 4, ktorá priamo zakladá práva a povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb, alebo

c) nariadením vlády podľa čl. 120 ods. 2.

Podľa čl. 20 ods. 1 ústavy každý má právo vlastníť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Majetok nadobudnutý v rozpore s právnym poriadkom ochranu nepožíva. Dedenie sa zaručuje.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 47 ods. 2 ústavy každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom.

Podľa čl. 47 ods. 3 ústavy všetci účastníci sú si v konaní podľa odseku 2 rovní.

Podľa čl. 48 ods. 1 ústavy nikoho nemožno odňať jeho zákonnému sudcovi. Príslušnosť súdu ustanoví zákon.

Podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety dohovoru každý má právo, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Podľa čl. 1 ods. 1 dodatkového protokolu každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok. Nikoho nemožno zbaviť jeho majetku s výnimkou verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné zásady medzinárodného práva.

Vo všeobecnosti úlohou súdnej ochrany ústavnosti poskytovanej ústavným súdom nie je chrániť občana pred skutkovými omylmi všeobecných súdov, ale chrániť ho pred takými zásahmi do jeho práv, ktoré sú z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné (I. ÚS 17/01). Z rozdelenia súdnej moci v ústave medzi ústavný súd a všeobecné súdy totiž vyplýva, že ústavný súd nie je opravnou inštanciou vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov (napr. I. ÚS 19/02).

Ústavný súd uznáva, že súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé konanie podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu. Všeobecný súd však nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania. Preto odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka na spravodlivý proces (IV. ÚS 115/03).

Ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa vymedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať

rozhodnutie všeobecného súdu v prípade, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť teda predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyvodené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (mutatis mutandis I. ÚS 13/00).

Citovaný čl. 46 ods. 1 ústavy je vyjadrením základného práva domáhať sa súdnej ochrany. Tento článok ústavy je primárnou ústavnou bázou pre zákonom upravené konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky príslušných na poskytovanie právnej ochrany, a tým aj „bránou“ do ústavnej úpravy jednotlivých aspektov práva na súdnu a inú právnu ochranu. Zároveň v zmysle čl. 51 ods. 1 ústavy sa možno domáhať práv podľa čl. 46 ústavy len v medziach zákonov, ktoré toto ustanovenie vykonávajú, pričom však v súlade s čl. 152 ods. 4 ústavy musí byť výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov v súlade s ústavou, a súčasne v zmysle čl. 154c ods. 1 ústavy majú príslušné medzinárodné zmluvy vrátane dohovoru prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd (I. ÚS 22/03).

Vychádzajúc z týchto ústavne významných úvah zaoberal sa ústavný súd posúdením obsahu napadnutého rozhodnutia z uvedených hľadísk.

Najvyšší súd uznesenie sp. zn. 3 Cdo 58/2012 z 28. augusta 2012 odôvodnil takto:

„Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O. s. p.) po zistení, že dovolanie podala včas účastníčka konania (§ 240 ods. 1 O. s. p.) zastúpená v súlade s § 241 ods. 1 O. s. p., skúmal, či sú dané procesné predpoklady pre vyhoviecie návrhu žalovanej na odloženie vykonateľnosti napadnutého rozsudku.

Podanie dovolania samo o sebe nemá vplyv na vykonateľnosť napadnutého rozhodnutia. Aby však nebol zmarený účel a cieľ dovolania skôr, než bude o dovolaní rozhodnuté, umožňuje zákon dovolaciemu súdu rozhodnúť o odklade vykonateľnosti napadnutého rozhodnutia. Podľa § 243 O. s. p. pred rozhodnutím o dovolaní môže súd, ktorý má o ňom rozhodnúť, odložiť vykonateľnosť napadnutého rozhodnutia.

Podľa § 161 ods. 1 O. s. p. je rozsudok vykonateľný, len čo uplynie lehota na plnenie. V zmysle § 161 ods. 2 O. s. p. ak nie je v rozsudku uložená povinnosť na plnenie, je rozsudok vykonateľný, len čo nadobudol právoplatnosť.

Vykonateľnosť je vlastnosť rozsudku, v ktorom je uložená povinnosť niečo plniť (§ 161 ods. 1 O. s. p.), ako aj rozsudku, v ktorom táto povinnosť uložená nie je (§ 161 ods. 2 O. s. p.). Táto ich vlastnosť sa však prejavuje odlišne. V prípade rozsudku vykonateľného uplynutím (tzv. paričnej) lehoty uloženej na uskutočnenie určitého plnenia sa vykonateľnosť prejavuje v možnosti nositeľa práva (oprávneného) navrhnúť výkon rozhodnutia alebo exekúciu a na základe donucovacej moci štátu dosiahnuť nútené splnenie rozsudkom uloženej povinnosti aj proti vôli nositeľa povinnosti (povinného), ktorý túto povinnosť dobrovoľne nesplnil. V prípade iných rozsudkov (§ 161 ods. 2 O. s. p.), než sú rozsudky ukladajúce povinnosť niečo plniť (ide napríklad o rozsudky určujúce existenciu práva alebo právneho vzťahu, resp. rozsudky o osobnom stave – tzv. statusové rozsudky) sa táto ich vlastnosť (vykonateľnosť) nemôže prejavovať v možnosti dosiahnuť nútený výkon alebo exekúciu; vykonateľnosť týchto rozsudkov sa prejavuje v tom, že ich obsah sa stáva záväzný a musí byť plne rešpektovaný tými, na ktorých sa vzťahujú subjektívne účinky právoplatnosti.

V súlade s vyššie uvedeným aj odborná právnická literatúra zastáva názor, že o vykonateľnosti v pravom slova zmysle hovoríme iba pri rozsudkoch na plnenie. V prípade statusových a určovacích rozsudkov, teda v prípadoch, keď nehovoríme o vykonateľnosti v pravom slova zmysle, moment vykonateľnosti splyva s momentom právoplatnosti (viď tiež Števček/Ficová a kol. Občiansky súdny poriadok, komentár, C. H. Beck, 2009, str. 430). Vykonateľnosť rozsudku, ktorý neukladá povinnosť na plnenie sa prejavuje v tom, že účastníci konania sú týmto výrokom viazaní. Ak rozsudok obsahuje skutočnosti, ktoré sa zapisujú v príslušnej evidencii (napr. evidencii katastra nehnuteľností), sú príslušné orgány povinné rešpektovať výrok rozsudku a na jeho základe vykonať potrebnú zmenu v tejto evidencii (viď Jaroslav Krajčo a kol., Občiansky súdny poriadok, Komentár, Eurounion, 2010, str. 637).

Ustanovenie § 243 O. s. p. nerozlišuje odklad vykonateľnosti podľa toho, či ide o rozsudok vykonateľný uplynutím paričnej lehoty (§ 161 ods. 1 O. s. p.), alebo rozsudok vykonateľný momentom právoplatnosti (§ 161 ods. 2 O. s. p.). Z tohto ustanovenia

nevyplýva, že by bol prípustný len odklad vykonateľnosti rozhodnutia ukladajúceho povinnosť niečo plniť, resp. že by bol neprípustný odklad vykonateľnosti rozhodnutia, ktoré neukladá povinnosť na plnenie.

Najvyšší súd Slovenskej republiky z vyššie uvedených dôvodov zastáva názor, že ustanovenie § 243 O. s. p. umožňuje dovolaciemu súdu odložiť vykonateľnosť dovolaním napadnutého rozsudku tak v prípade rozsudkov vykonateľných v zmysle § 161 ods. 1 O. s. p. ako aj v prípade rozsudkov vykonateľných v zmysle § 161 ods. 2 O. s. p. V rozhodovacej praxi Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sa už rozhodnutia o odložení vykonateľnosti rozsudkov vykonateľných momentom právoplatnosti (§ 161 ods. 2 O. s. p.) vyskytli. Najvyšší súd Slovenskej republiky napríklad odložil vykonateľnosť rozsudku o určení vlastníctva nehnuteľnosti vo veciach sp. zn. 5 Cdo 99/2011 a sp. zn. 5 Cdo 41/2009, odložil tiež vykonateľnosť rozsudku o určení neplatnosti zmlúv (vid' sp. zn. 5 Cdo 208/2010 Najvyššieho súdu Slovenskej republiky), rozsudku o neúčinnosti právneho úkonu (vid' sp. zn. 5 Cdo 181/2010 Najvyššieho súdu Slovenskej republiky) a rozsudku o určení neplatnosti nájomnej zmluvy (vid' sp. zn. 3 Cdo 162/2004 Najvyššieho súdu Slovenskej republiky).

Odklad vykonateľnosti právoplatného rozsudku má mimoriadny charakter, pretože dovolací súd odložením vykonateľnosti pred rozhodnutím o dovolaní prelamuje právne účinky dovolaním napadnutého (právoplatného) rozsudku; zároveň však má aj charakter dočasný a najmä predbežný. Z účelu, ktorému má slúžiť odklad vykonateľnosti, možno vyvodiť, že predpokladom pre rozhodnutie dovolacieho súdu o odložení vykonateľnosti napadnutého rozsudku je, že dovolanie: 1. Má všetky predpísané náležitosti, bolo podané včas oprávneným účastníkom konania, je procesne prípustné a zároveň 2. môže byť úspešné. Dôvodný je odklad vykonateľnosti napríklad vtedy, keď z pohľadu predbežných úvah dovolacieho súdu existujúcich v čase jeho posudzovania návrhu na odklad vykonateľnosti doterajší priebeh dovolacieho konania nevyklučuje, že dovolateľ môže byť v konaní úspešný. Vyhovenie (rovnako ako aj nevyhovenie) návrhu na odklad vykonateľnosti dovolaním napadnutého rozsudku neprejudikuje konečný výsledok dovolacieho konania. Pokiaľ teda dovolací súd v určitej veci odloží vykonateľnosť napadnutého rozhodnutia, neznamená to, že dovolanie musí byť v konečnom dôsledku (pri rozhodovaní o veci samej) považované za opodstatnené.

Pri rozhodovaní o odklade vykonateľnosti dovolací súd berie na zreteľ tak ujmu, ktorá môže nastať v prípade, že nebude odložená vykonateľnosť napadnutého rozsudku, ako aj prípadnú ujmu protistrany, spočívajúcu v tom, že táto strana sporu sa v dôsledku odkladu vykonateľnosti rozsudku dočasne musí zdržať realizácie práv (oprávnení), ktoré jej z tohto rozsudku vyplývajú. Dovolací súd odloží vykonateľnosť napadnutého rozsudku vtedy, keď možná ujma hroziaca v prípade neodloženia vykonateľnosti napadnutého rozsudku na strane toho, kto o odklad žiada, prevyšuje do úvahy prichádzajúcu ujmu opačnej procesnej strany.

Najvyšší súd Slovenskej republiky v danom prípade prihliadol na obsah spisu ako celok, osobitne vzal na zreteľ dovolanie žalovanej a vyjadrenie žalobcov k nemu (vrátane ich vyjadrenia k návrhu žalovanej na odklad vykonateľnosti) a tiež upozornenie žalovanej, že žalobcovia 1/ a 2/ urobili právny úkon obsahujúci prejav ich vôle previesť vlastníctvo parcely č. 221/1 na tretiu osobu (čo osvedčuje výpis z listu vlastníctva č. 9598, na ktorom je táto parcela aktuálne zapísaná, a na ktorom je vyznačená plomba na základe V – 16768/2012).

Z vyššie uvedených dôvodov dospel Najvyšší súd Slovenskej republiky k záveru, že žalovaná osvedčila existenciu predpokladov na zabezpečenie toho, aby sa prípadný výsledok konania pred dovolacím súdom nezmaril v dôsledku vlastníckej dispozície s parcelou č. 221/1; zároveň doterajší priebeh dovolacieho konania ničím predbežne nevyklučuje, že dovolateľka môže byť v konaní úspešná. Bez tohto (dočasného) odloženia vykonateľnosti napadnutého rozsudku by podľa názoru dovolacieho súdu mohlo dôjsť k ujme žalovanej, prevyšujúcej ujmu na opačnej procesnej strane.

Dovolací súd z tohto dôvodu považoval návrh žalovanej na odloženie vykonateľnosti napadnutého rozsudku v časti týkajúcej sa parcely č. 221/1 za dôvodný; vzhľadom na to jej návrhu v tejto časti vyhovel.“

Podstata sťažnosti sťažovateľov spočíva v ich tvrdení, podľa ktorého došlo týmto rozhodnutím najvyššieho súdu k porušeniu ich označených základných práv z dôvodu, že najvyšší súd odložil vykonateľnosť dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu o určení vlastníckeho práva k nehnuteľnosti podľa § 243 OSP napriek tomu, že ústavne konformný výklad tohto ustanovenia nepripúšťa odklad vykonateľnosti určovacieho

rozsudku, čo podľa názoru sťažovateľov vyplýva priamo z jeho povahy. Naopak, najvyšší súd zastáva názor o ústavnej konformnosti svojho postupu, pretože hoci v prípadoch týchto rozsudkov nemožno hovoriť o vykonateľnosti v pravom slova zmysle a táto sa prejavuje iba tým, že účastníci konania a príslušné orgány sú povinné výrok rozsudku rešpektovať, ustanovenie § 243 OSP nerozlišuje odklad vykonateľnosti podľa toho, či ide o rozsudok vykonateľný uplynutím paričnej lehoty alebo doručením, a navyše, najvyšší súd v zhode s týmto názorom už v niekoľkých veciach v dovolacom konaní povolil odklad vykonateľnosti určovacieho rozsudku. Sťažovatelia i najvyšší súd sa zhodujú v názore, podľa ktorého odklad vykonateľnosti právoplatného rozsudku v dovolacom má mimoriadny charakter. Najvyšší súd s ohľadom na toto východisko však zdôrazňuje dočasnosť rozhodnutia o odklade vykonateľnosti.

Podľa § 243 OSP pred rozhodnutím o dovolaní môže súd, ktorý má o ňom rozhodnúť, odložiť vykonateľnosť napadnutého rozhodnutia.

Ústavný súd už vyslovil, že posúdenie podmienok na vydanie predbežného procesného rozhodnutia je predovšetkým vecou všeobecných súdov (čl. 142 ústavy). Preto sa ako nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) spravidla nepovažuje za oprávneného zasahovať do predbežných rozhodnutí, keďže nie je súčasťou sústavy všeobecných súdov, a okrem toho ide o rozhodnutia, ktoré do práv a povinností účastníkov konania nezasahujú konečným spôsobom (IV. ÚS 82/09). Ústavný súd posudzuje problematiku predbežných procesných rozhodnutí zásadne iba v ojedinelých prípadoch a k ich zrušeniu pristupuje len za celkom výnimočných okolností. Ústavný súd môže zasiahnuť do rozhodnutí predbežnej povahy všeobecných súdov iba za predpokladu, že by rozhodnutím všeobecného súdu došlo k procesnému excesu, ktorý by zakladal zjavný rozpor s princípmi spravodlivého procesu. Avšak aj v konaní o predbežnom rozhodnutí musia byť rešpektované minimálne požiadavky zodpovedajúce princípom spravodlivého procesu, resp. základnému právu na súdnu ochranu. A teda aj procesné rozhodnutie o odklade vykonateľnosti mimoriadnym dovolaním napadnutého rozhodnutia musí mať rovnako, ako aj iné rozhodnutia zákonný podklad, musí byť vydané príslušným orgánom a nemôže byť prejavom svojvôle, teda musí byť odôvodnené (II. ÚS 531/2011).

Vo všeobecnosti platí, že odloženie vykonateľnosti rozhodnutia v rámci dovolacieho konania predstavuje vážne narušenie vlastností právoplatného rozhodnutia súdu, ktorými sú nezmeniteľnosť, záväznosť a nimi založené právne istoty, zároveň však platí, že ide o rozhodnutie dočasné a predbežné a odloženie vykonateľnosti bude dôvodné v tých prípadoch, keď priebeh dovolacieho konania vedie k záveru, že v ňom dovolateľ bude mať úspech a odložením vykonateľnosti sa predíde následnej reparácii už vykonanej exekúcie (m. m. R 90/2000). Cieľom odkladu vykonateľnosti rozhodnutia je zabrániť výkonu exekúcie počas dovolacieho konania, v dôsledku ktorého by na strane účastníka konania, ktorý dovolanie inicioval, v prípade jeho úspechu v tomto konaní vznikla škoda (I. ÚS 357/2012).

Ako vyplýva z citovaného ustanovenia § 243 OSP, zákon vyslovene neuvádza podmienky, ktoré musia byť splnené, aby bolo možné odložiť vykonateľnosť rozhodnutia napadnutého odvolaním. Rozhodnutie o odklade vykonateľnosti rozhodnutia tak závisí od úvahy súdu. To však neznamená, že takéto rozhodnutie nemusí mať zákonný podklad (čl. 2 ods. 2 ústavy) a môže byť prejavom svojvôle (čl. 1 ods. 1 ústavy), pretože podľa názoru ústavného súdu aj na vydanie rozhodnutia o odklade vykonateľnosti v rámci dovolacieho konania sú kladené požiadavky, ktoré vyplývajú z práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Základným účelom odkladu vykonateľnosti súdneho rozhodnutia je ochrana toho, kto o jeho vydanie žiada, pričom musia byť rešpektované aj základné práva toho, voči komu takéto rozhodnutie smeruje (čl. 12 ods. 2 ústavy). Odklad právoplatného rozhodnutia má mimoriadny charakter, pretože súd v takomto prípade pred rozhodnutím o dovolaní prelamuje právne účinky takéhoto právoplatného rozhodnutia (I. ÚS 327/2010).

Najvyšší súd svoje rozhodnutie založil na východisku, podľa ktorého ustanovenie § 243 OSP „*nerozlišuje odklad vykonateľnosti podľa toho, či ide o rozsudok vykonateľný uplynutím paričnej lehoty (§ 161 ods. 1 O. s. p.), alebo rozsudok vykonateľný momentom právoplatnosti (§ 161 ods. 2 O. s. p.)*“, v prípade statusových a určovacích rozsudkov nehovoríme o vykonateľnosti pričom tento záver má vyplývať zo skutočnosti, že „*síce v pravom slova zmysle a moment vykonateľnosti splyva s momentom právoplatnosti*“, avšak

ich vykonateľnosť „sa prejavuje v tom, že účastníci konania sú týmto výrokom viazaní“ a „ak rozsudok obsahuje skutočnosti, ktoré sa zapisujú v príslušnej evidencii (napr. evidencii katastra nehnuteľnosti), sú príslušné orgány povinné rešpektovať výrok rozsudku a na jeho základe vykonať potrebnú zmenu v tejto evidencii“.

Ústavný súd nepovažuje takéto odôvodnenie najvyššieho súdu za udržateľné a dostatočne presvedčivé obzvlášť v prípade, ak samotný najvyšší súd vníma citlivosť prelomenia právnych účinkov dovolaním napadnutého právoplatného určovacieho rozsudku. Hľadať skutočný účel a zmysel ustanovenia § 243 OSP nemožno bez skúmania zákonného kontextu tohto ustanovenia v právnom poriadku, pričom sa nemožno obmedziť iba na ustanovenie § 161 OSP. Takýto postup by totiž viedol iba k formálnemu skúmaniu vykonateľnosti rozhodnutia ako právnej kategórie.

Podľa názoru ústavného súdu účelom inštitútu odkladu vykonateľnosti napadnutého rozhodnutia dovolacím súdom (§ 243 OSP) je iba ochrana dovolateľa pred exekúciou vedenou (alebo hroziacou) na podklade napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu. Iba vykonanie exekúcie voči dovolateľovi totiž môže spôsobiť nezvratnú stratu vlastníckeho práva dovolateľa, pretože exekučné predpisy nepripúšťajú navrátenie do pôvodného stavu (§ 61 Exekučného poriadku). Zápis vlastníckeho práva k nehnuteľnosti v príslušnej evidencii v prospech žalobcu v konaní o určenie vlastníckeho práva a ani následná dispozícia s predmetom konania žalobcom jeho (ďalším) prevodom takéto následky vo vzťahu k dovolateľovi nespôsobuje a nikdy už zo svojej povahy nevyklučuje možnosť prípadne úspešného dovolateľa domáhať sa navrátenia do pôvodného stavu.

Ústavný súd preto zastáva názor, podľa ktorého prichádza do úvahy, aby dovolací súd podľa § 243 OSP povolil odklad vykonateľnosti iba takého rozhodnutia odvolacieho súdu, na podklade ktorého možno nariadiť exekúciu.

Je nesporné, že rozsudok odvolacieho súdu napadnutý dovolaním vo veci sťažovateľov takýmto rozhodnutím nie je a na jeho podklade exekúciu viesť nemožno.

Na týchto záveroch nemôže nič zmeniť ani najvyšším súdom zdôrazňovaná dočasná povaha napadnutého rozhodnutia o odklade vykonateľnosti (ktoré bolo v prípade sťažovateľov vydané ešte 28. augusta 2012) a ani odkaz na iné obdobné vlastné nepublikované rozhodnutia, ktoré (tak ako na to poukazujú sťažovatelia) sa odchyľili od v minulosti prevládajúcich názorov vyslovených v právnej teórii.

Pokiaľ najvyšší súd v závere odôvodnenia svojho rozhodnutia poukázal na to, že sťažovatelia predmet sporu prevádzajú, táto skutočnosť nie je spôsobilá odôvodniť jeho rozhodnutie o odklade vykonateľnosti. Treba prisvedčiť sťažovateľom, že žalovaný sa v takom prípade môže brániť účinkom právoplatného rozhodnutia (dispozícií s nehnuteľnosťou sťažovateľmi). S návrhom na vydanie predbežného opatrenia, o ktorom patrí rozhodnúť okresnému súdu. Tento prostriedok je spôsobilý právam žalovaného poskytnúť dostatočne účinnú ochranu.

Ústavný súd preto dospel k záveru, že rozhodnutím najvyššieho súdu došlo k procesnému excesu, ktorý zakladá zjavný rozpor s princípmi spravodlivého procesu, keď jeho rozhodnutie nemá zákonný podklad (ustanovenie § 243 OSP nebolo na vec sťažovateľov aplikovateľné) a je tak prejavom svojvôle.

Keďže právne závery najvyššieho súdu sú z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, napadnutým rozhodnutím bolo porušené základné právo sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Pokiaľ sťažovatelia namietali aj porušenie svojho základného práva na vlastníctvo podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, resp. práva na majetok podľa čl. 1 dodatkového protokolu, ústavný súd konštatuje jeho porušenie v nadväznosti na zistenie o porušení základných procesných práv sťažovateľov, ktoré viedlo k zásahu do ich práva na vlastníctvo (práva s vecou disponovať) bez zákonnej opory.

Vo vzťahu k ostatným sťažovateľmi označeným základným právam a prípadne ďalším ustanoveniam ústavy, ktoré mali byť rozhodnutím najvyššieho súdu porušené (čl. 13

ods. 1, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 1 v spojení s čl. 1 ods. 1 a čl. 2 ods. 2), ústavný súd uvádza, že s ohľadom na záver o porušení čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru nebolo nevyhnutné zaoberať sa ďalej osobitne aj ich možným porušením v spojení s čl. 1 ods.1, čl. 2 ods. 2 a čl. 13 ods. 1 ústavy. Pokiaľ ide o tvrdené porušenie čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 1 ústavy, ústavný súd nezistil v postupe najvyššieho súdu porušenie základného práva sťažovateľov na rovnosť účastníkov v konaní (čl. 47 ods. 3 ústavy) a ani ich základného práva nebyť odňatý zákonnému sudcovi (čl. 48 ods. 2 ústavy). K porušeniu týchto základných práv sťažovateľov nemohlo dôjsť tým, že najvyšší súd na ich vec aplikoval ustanovenie právneho poriadku, ktoré sa na ňu nevzťahovalo, a ani tým, že najvyšší súd povolil odklad vykonateľnosti rozhodnutia odvolacieho súdu, hoci pre žalovaného v konaní bol k dispozícii iný prostriedok nápravy, ktorý nevyužil. Z týchto dôvodov ústavný súd v prevyšujúcej časti sťažnosti nevyhovel.

III.

Ak ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vysloví, že k porušeniu práva alebo slobody došlo právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom, prípadne nečinnosťou, zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah, prípadne prikáže tomu, kto právo alebo slobodu porušil, aby vo veci konal. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy môže ústavný súd zároveň na žiadosť osoby, ktorej práva boli porušené, rozhodnúť o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia.

V záujme ochrany ústavou garantovaného základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a základného práva na vlastníctvo podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, ktoré boli u sťažovateľov porušené uznesením najvyššieho súdu sp. zn. 3 Cdo 58/2012 z 28. augusta 2012, bolo potrebné toto rozhodnutie zrušiť a vec vrátiť na ďalšie konanie najvyššiemu súdu.

Podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd priznať tomu, koho práva boli porušené, aj primerané finančné zadosťučinenie. Keďže sťažovatelia

si neuplatňovali žiadny nárok, ústavný súd im preto primerané finančné zadost'účinenie nepriznal.

Ústavný súd napokon rozhodol podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde aj o náhrade trov konania s'ťažovateľov, ktoré im vznikli v súvislosti s ich právnym zastupovaním advokátom v konaní pred ústavným súdom. S'ťažovatelia uplatnili nárok na náhradu trov právneho zastúpenia vo výške 494,40 €. S poukazom na ustanovenie § 11 ods. 3 a § 13 ods. 2 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov priznal ústavný súd s'ťažovateľom nárok na náhradu trov konania pred ústavným súdom vo výške 476,08 € za dva úkony právnej služby (prevzatie veci a podanie s'ťažnosti) pri zastupovaní dvoch s'ťažovateľov, 2 x režijný paušál a DPH.

Trovy konania je najvyšší súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 OSP) podľa výroku rozhodnutia.

Z uvedených dôvodov rozhodol ústavný súd tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. februára 2013